

A népszerűség szárnyain:

lehetőségek és kockázatok Zelenszkij Ukrajnájában

On the wings of popularity:

opportunities and risks in Zelenskiy's Ukraine

BENDARZSEVSZKIJ ANTON

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Szalai Máté

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

Fax: + 36 1 279-5701

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya állaspontjának.

© Bendarzsevszkij Anton, 2019

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2019

ISSN 2416-0148

Összefoglaló: A júliusban újonnan megválasztott ukrán parlament (*Verhovna Rada*) augusztus 29-én kezdte meg a munkáját, amely a miniszteri kabinet megbízásával indult. Az elnök korábbi ígéreteinek megfelelően egy technokrata kormány alakult. A miniszterek túlnyomó többsége nem rendelkezik politikai múlttal, 39 éves átlagéletkorral pedig az ukránoké Európa legfiatalabb miniszteri kabinetje. Külpolitikai szinten az új hatalom legfontosabb célja továbbra is az euroatlanti integráció, amit leginkább az új külügyminiszter, Vadim Prisztajko személye jelképez. Prisztajko korábban miniszterhelyettes volt, 2017-től pedig a NATO-ban képviselte Ukrainát.

Volodimir Zelenszkij és pártja, a Nép Szolgája, augusztusban 465 törvénytervezetet készített elő az új parlament számára, amelyek az elnök által megjelölt irányokat tükrözik. A következő hónapok két legfontosabb reformtörekvése a földreform és a privatizáció lesz. Az előbbi feloldaná a 2001 óta érvényben lévő, földkereskedelemre vonatkozó moratóriumot, amelytől 0,5–3% közötti gazdasági növekedést várnak. A privatizáció célja a több mint háromezer, állami kézben lévő vállalat nagy részének piaci értékesítése, hogy az elősegítse fejlődésüket és korszerűsítésüket. Emellett az állam szabadulni akar a veszteségeket termelő cégektől. A kormányra váró számos feladat mellett fontos megemlíteni az új hatalmi struktúra kockázatait is: az elnöki és parlamenti választások után az ukrán politikai életben ez idáig ismeretlen hatalmi koncentráció összpontosult Zelenszkij kezében. A már bejelentett törvénytervezetek a központosítás irányába hatnak, a politikában korábban ismeretlen kormány teljes mértékben az elnöktől függ, a parlament korábbi egyensúlyozó szerepe pedig erodálódhat. Érdemes lesz figyelni Ukrainára ezen szempontok szerint a következő hónapokban.

Abstract: *The work of the newly elected Ukrainian parliament, Verkhovna Rada, began with appointing a cabinet of ministers on August 29. In line with the President's previous promises, a technocratic government was formed – the vast majority of ministers have no political history and, with an average age of 39, this is Europe's youngest cabinet. At the foreign policy level, the most important goal of the new Ukrainian power remains Euro-Atlantic integration, symbolized by the new Foreign Minister, Vadym Prystaiko. Prystaiko was formerly a deputy minister under his predecessor and since 2017 he has represented Ukraine in NATO. Volodymyr Zelensky and his party, Servant of the People, prepared 465 bills for the new parliament in August, reflecting the directions the president had outlined. Of these, the two most important reform efforts in the coming months will be land reform and privatization. The former would lift the moratorium on land trade, which has been in place since 2001, which is expected to generate economic growth of between 0.5% and 3%. The aim of privatization is to sell the majority of the more than three thousand state-owned companies on the market so as not to hinder their market development and modernization, as well as to get rid of loss-making companies. However, besides the many tasks facing*

the government, it is important to mention the risks of the new power structure: after the presidential and parliamentary elections, in Ukrainian political life so far unknown concentration of power has landed in Zelensky's hands. The bills that have already been announced are working towards centralization, a government previously unknown in Ukrainian politics is entirely dependent on the president, and the former balancing role of parliament may erode. It will be worth looking at Ukraine in these regards in the coming months.

Az új elnök által beharangozott nagyszabású reformok előtt 2019. augusztus 29-én megnyílt az út. Zelenszkij 2019. május 20-i beiktatása önmagában még kevés volt, mivel a még 2014-ben megválasztott parlament blokkolta a kezdeményezéseit. A Rada feloszlata után az új, előrehozott választásokon Zelenszkij pártja, a Nép Szolgája eredménye minden várakozást felülmúlt, hiszen a 424 elérhető helyből (26 képviselői hely a Kelet-Ukrajnában zajló konfliktus miatt betöltetlen maradt) 254 képviselői mandátumot szereztek. Ezzel az eredménnyel Ukrajna függetlensége óta először szerzett egyetlen párt többséget az ukrán parlamentben. Ez azt jelenti, hogy Zelenszkij és csapata számára most minden eszköz rendelkezésre áll a tervezett reformokhoz: az ország politikai megújulásához, a földreformhoz, nagy volumenű privatizációhoz, gazdasági liberalizációhoz és a korrupcióval való leszámolóshoz.

Jelen elemzés célja, hogy bemutassa az új kormány összetételét és a rá váró feladatokat, másrészt a lehetőségekkel és potenciális buktatókkal is foglalkozik. Az elemzés első része az új miniszteri kabinet megválasztásának hátterét és körülményeit, a második része a kormány összetételét mutatja be. Az elemzés harmadik részében a kormányra váró fontosabb reformokat tekintjük át. A lezáró, negyedik részben pedig azokat a kockázatokat elemezzük, amelyek hosszú távon veszélyt jelenthetnek az ukrán demokráciára a miniszteri kabinet szerepének megváltozása és az eddig bejelentett intézkedések miatt.

AZ ÚJ MINISZTERI KABINET MEGVÁLASZTÁSÁNAK HÁTTERE

Az újonnan összeült új ukrán parlament Volodimir Zelenszkij által bejelentett két fő célkitűzése közül az egyiket már részben a júliusi megválasztásakor teljesítette: Ukrajna politikai megújulása, amelyre nagy igény volt a társadalom részéről, Zelenszkij egyik fő programpontja volt. A július 21-én megválasztott parlament [80,4%-ban olyan új képviselők](#) áll, akik először kaptak képviselői mandátumot. Több mint húsz év óta ez a legnagyobb megújulás az ukrán politikában, utoljára 1996-ban történt, hogy [86%-ban új képviselők jutottak be](#) az ukrán parlamentbe, a Verhovna Radába. A legtöbb ismert politikus, aki éveken vagy évtizedeken keresztül formálta az ukrán politikát, nem került be

az Ukrajna függetlensége óta számított 9. parlamentbe. Emellett ez az a parlament, ahová az összes eddiginél több, [87 női képviselő](#) jutott be, ami az összes képviselői hely 20%-át jelenti. Összehasonlításként: az előző parlamentben a női politikusok 12,5%-kal képviseltették magukat, a függetlenség kivívása után megválasztott új parlamentben pedig csupán 3,5%-ban.

A politikai megújulás másik része az új parlament első ülésnapján, a kormány megválasztásakor történt: néhány kivételtől eltekintve az új kormány tagjai is teljesen ismeretlenek az ukrán politikában. [Európa legfiatalabb kormányát](#) választották meg Kijevben, amelynek az átlagéletkora 39 év. Ez 14 évvel kevesebb, mint a német kormány átlagéletkora, vagy 20 évvel kevesebb, mint a spanyol vagy a portugál kormányé. Magyarország sem lóg ki a sorból: hazánkban a [jelenlegi kormány átlagéletkora](#) majdnem pontosan megegyezik a német kormányéval, ami 53,9 év. Maga az új kormányfő is, Olekszij Honcsaruk, a maga 35 évével Ukrajna eddigi legfiatalabb miniszterelnöke, a digitális transzformációért felelős miniszter, Mihail Fedorov pedig 28 évesen egyenesen Európa legfiatalabb minisztere, akivel csak a litván gazdasági és innovációs miniszter, Virginus Sinkevicius veszi fel a versenyt (szintén 28 éves).

Volodimir Zelenszkij másik fő célkitűzése a politikai megújulás mellett, az országban végrehajtandó radikális reformok végrehajtása. A nyár során Zelenszkij és csapata [465 új törvénytervezetet dolgozott ki](#), amelyek folyamatosan a parlament elé kerülnek. Ezek egy része olyan létfontosságú reformokból áll, amelyeket az elnök szerint az elmúlt több mint két évtizedben az előző kormányok nem tudtak – vagy nem mertek – meglépni, mint a korrupcióval való leszámolás vagy az állami vállalatok privatizációja. Másik része pedig azon elképzeléseket tartalmazza, amelyek Zelenszkij szerint az ukrán gazdaság fejlődéséhez és versenyképességéhez szükségesek: többek között a bürokrácia csökkentése, földreform, digitális transzformáció.

Zelenszkij rekordmagas támogatottsága minden lehetőséget biztosít a reformok kezdeti lendületéhez. Az áprilisi elnökválasztásokon szerzett 73% egy olyan legitimációs tényező, amivel kezdetben a parlamentbe jutó ellenzéki pártok sem mernek majd szembenemenni. Jelek szerint a népszerűsége az elnökválasztások óta eltelt öt hónapban sem csökken: a Razumkov Központ [szeptember elején készített közvélemény-kutatása](#) szerint a lakosság majdnem 70%-a pozitívan értékeli Volodimir Zelenszkijt, és csupán 8,7%-a viszonyul negatívan hozzá.

Létezik egy másik, kevésbé deklarált célkitűzés is, és minden bizonnyal ez az egyik legnehezebb: az ország politikai és kulturális egyesítése. Ukrajna történelméből adódóan az elmúlt években felszínre tört ellentétek bele voltak programozva az ukrán társadalomba, de ezeket csak tovább rontotta a különböző politikai erők és gazdasági klánok szembenállása, etnikai és a nemzeti öntudatból fakadó ellentétek, valamint az Oroszország, Ukrajna és a Nyugat közötti geopolitikai játszma. A konzervatív-nemzeti retorikára építő korábbi ukrán államfő, Petro Porosenko legnagyobb szavazói bázisa Nyugat-Ukrajnában van, Kelet felé haladva támogatóinak száma fokozatosan csökken.

Ez meglátszott a 2019. áprilisi elnökválasztáson is: Porosenko egyetlenegy régióban tudott Zelenszkij fölé kerekedni, a Lviv megyében, ahol 62,86%-ot szerzett. Ukrajna déli és keleti országrészeiben is Zelenszkij [átlagban 87%-os támogatottságot](#) szerzett, ami nem is feltétlenül Zelenszkij népszerűségéről árulkodott, inkább a Porosenkóval szembeni protesztuszavazatokról.

Hasonló eredményeket mutattak a júliusi parlamenti választások is: Zelenszkij pártja, a Nép Szolgája [nagy fölénnyel nyert](#) Ukrajna középső és déli régióiban, és csupán három megyében nem tudott nyerni: Lviv, Donyeck és Luhanszk megyében, ám ezekben is második helyen végzett.

Mindez azt jelenti, hogy Zelenszkij és csapata tiszta lappal indulhat: nincs politikai múltjuk, sem negatív asszociációk nem társulnak hozzájuk. A lakosság túlnyomó része támogatja még azokban a régiókban is, amelyek a politikai ellenfelei szavazóbázisát jelentik. Kelet-Ukrajnában pedig a lakosság jelentős részének a támogatását bírja. Ezért is próbál a választókhöz univerzálisan szólani, nem úgy, ahogy azt elődjei tették. Kérdés, hogy ez a taktika hosszú távon bevál-e, mert rossz esetben akár mindegyik szavazótábor bizalmát elveszítheti. A törekvéseket az ukrán parlament új házelnöke, a Nép Szolgája párt vezetője, [Dmitrij Razumkov fogalmazta meg](#): „ez a parlament úgy vonul majd be a történelembe, mint országegyesítő parlament”.

AZ ÚJ KORMÁNY ÖSSZETÉTELE

Az új miniszteri kabinet tagjainak a kiválasztásába a többi pártnak semmilyen beleszólása nem volt: korábban a miniszterek kiválasztása hosszú egyeztetések és kompromisszumok útján történt. Most egy olyan kormány jött létre, amelyben más politikai erők egyetlenegy képviselője sem kapott helyet. Erre korábban még soha nem volt példa Ukrajnában. A végső jelöltek nevét még a kormánypárt tagjai sem ismerték, a személyi összetétel egészen augusztus 29-ig a találgatások tárgyát képezte. Sem a potenciális személyekről, sem a programjukról nem volt nyilvános vita, így nem meglepő, hogy másik négy frakció nem is szavazott róluk.

Ami elsőre látszik az új kormány összetételéről, hogy két kivételtől eltekintve nem politikusok, tapasztalataik ezen a téren teljes egészében hiányoznak. Zelenszkij korábban is egy technokrata kormányt ígért, amely szakértőként foglalkozik majd a gazdasággal és a szükséges reformokkal, és nem vesz részt politikai játszmákban. Ezzel azonban Zelenszkij másik ígérete csak részben teljesült, [amikor azt jelentette ki](#), hogy a létrejövő új kormány olyan szakértőkből áll majd, akiket egész Európa ismer. Ebben a miniszteri kabinet megosztott képet mutat: valóban vannak a csapatban olyan miniszterek, akik nemzetközi körökben ismertek, mint az új külügyminiszter, Vadim Prisztajko, aki 2017 óta Ukrajna különleges megbízottja volt a NATO-ban; de több olyan miniszter is van, aki Ukrajnában sem ismert, és a hivatalos,

[ukrán kormányportálon publikált önéletrajza](#) is meglehetősen rövid, nem árulkozik jelentősebb munkatapasztalatokról. Ilyen például a már említett digitális transzformációért felelős miniszter, a 28 éves Mihail Fedorov, aki az elmúlt hónapokban Zelenszkij online kampányáért felelt, előtte a közösségi média reklámszakértőjeként dolgozott.

A kormánytagok túlnyomó része így Zelenszkijnek köszönheti a kinevezését, és ezzel várhatóan maximálisan lojális lesz hozzá. Az ukrán társadalom által megkövetelt radikális fiatalítás a tapasztalat kárára ment, és féltő, hogy a miniszteri kabinet nem lesz képes önálló döntéseket hozni. Funkciójuk az elnöki hivatalból érkező utasítások kidolgozására és végrehajtására szűkülhet, amivel megszűnik az az ellenpólus, amit az elmúlt évtizedekben a mindenkor ukrán kormány és parlament töltött be az elnöki hatalommal szemben.

A korábbi 25 minisztériumot egyharmadával csökkentették, és a miniszterelnök mellett 17 minisztériumot hoztak létre. A miniszterek mintegy harmada nő (hat miniszter), kétharmada párton kívüli, a 17+1-ből két miniszter őrizte meg a korábbi helyét (Arszen Avakov belügyminiszter és Okszana Makarova pénzügyminiszter). Magyar szempontokat figyelembe véve a következő, külpolitikai, gazdasági vagy kulturális szempontból fontos miniszterek személyét mutatom be röviden¹:

Az 1984-es születésű új ukrán kormányfő, **Olekszij Honcsaruk** miniszterelnök képzettségét tekintve [jogász, befektetési ügyekkel foglalkozott](#). 2015-ben az Európai Unióhoz kötődő, gazdasági reformok előkészítésével foglalkozó BRDO kutatóközpontnak (*Better Regulation Delivery Office*) lett a vezetője, majd Zelenszkij megválasztása után az elnöki adminisztráció helyettes vezetőjévé nevezték ki. Korábban már voltak politikai próbálkozásai: [2014-ben is indult a parlamenti választásokon](#) egy viszonylag ismeretlen liberális, nyugati párt, az Emberek Ereje párt színeiben, ám az alakulat csupán 0,11%-ot ért el a választásokon. 2018-ban egy jobboldali, liberális politikai mozgalom, Az Emberek Fontosak mozgalom koordinációs tanácsába lépett be. Liberális gondolkodású, nagy munkabírású reformerként [jellemzik a kollégái](#). Ukrán szakértők szerint megválasztása kompromisszumos döntés lehetett, amivel Zelenszkij a nyugati partnerek, az üzleti körök és a választói várakozások között próbált lavírozni.

Arszen Avakov korábbi belügyminiszter megőrizte miniszteri székét. Avakov a 2014. február 22-ei kinevezése óta már két elnököt (Turcsinov és Porosenko) és három miniszterelnököt élt túl (Arbuzov, Jacenyuk, Hrojszman). A politikai múltja és politikai befolyása alapján talán ő a legellentmondásosabb személy a kormányban – és valószínűleg éppen ez tette megkerülhetlenné. A döntésben biztosan szerepet játszott az, hogy a Belügyminisztérium élére egy tapasztalt, jó kapcsolatokkal rendelkező személyre volt szükség; más szakértők szerint Zelenszkij így hálálta meg Avakovnak az elnökválasztások tisztaságát, amit nagyban az ő érdemének tulajdonítanak.

¹ A miniszterek korábbi munkatapasztalatainak a leírása az ukrán kormányportálon elérhető hivatalos önéletrajzok alapján történt – [https://www.kmu.gov.ua/en/team \(2019.09.22.\)](https://www.kmu.gov.ua/en/team (2019.09.22.))

Diplomáciai körökben ismert **Vadim Prisztajko** személye, aki a Külügyminisztérium vezetését kapta. Diplomáciai körökben kifejezetten jó a megítélése, már 1994 óta dolgozott különböző pozíciókban a Külügyminisztériumban, korábban több évig az Egyesült Államokban és Kanadában volt külszolgálaton, 2014–2017 között Pavlo Klimkin korábbi külügyminiszter helyettese volt, 2017-től a NATO-ban képviselte Ukrainát mint misszióvezető. Zelenszkij megválasztása után több nemzetközi tárgyaláson is kísérté az új elnököt, azok szervezésében is szervesen részt vett, ami alapján az ukrán elemzők szinte biztosnak nevezték a kinevezését. Prisztajko személye egyben jelzésértékű a Nyugat felé: az ukrán külpolitika változatlan, eurointegrációs irányát hivatott mutatni.

Az európai és euroatlanti integrációért felelős miniszter és egyben az egyik miniszterelnök-helyettes **Dmitro Kuleba** lett (a másik a már említett Mihail Fedorov). Korábban dolgozott a Külügyminisztériumban és az ukrán EBESZ-misszióban is, 2013-ban már egy rövid ideig miniszterelnök-helyettesként Azarov kormányában is. 2016-tól Ukrajna állandó képviselője volt az Európa Tanácsban. Kuleba egyik fontos feladata volt annak a megakadályozása, hogy Oroszország delegációja visszatérjen az Európa Tanácsba a krími és a kelet-ukrajnai helyzet rendezése előtt, ám ezzel nem járt sikerrel, 2019 júniusától Moszkva tagságát visszaállították.

Avakov mellett **Okszana Markarova** a másik miniszter, aki még az előző kormányban kapta a posztot, de folytathatja a munkát Honcsaruk miniszterelnök kormányában is. A korábban a privát szektorban tevékenykedő közgazdászt Natalja Jareszko, a 2014-ben megválasztott ukrán parlament első pénzügyminisztere hívta a Pénzügyminisztériumba dolgozni 2015-ben. Miniszterhelyettes lett, valamint a pénzügyminiszteri iroda vezetője, és ezt a pozícióját megtartotta Jareszko 2016-os menesztése után is. 2018-ban lett pénzügyminiszter.

A Gazdasági Fejlesztésekért Felelős Minisztérium élére **Timofej Milovanov** került. Milovanov jó kapcsolatokat ápolt Porosenko csapatával is, 2016-tól az Ukrán Központi Bank alelnökévé választották. 2014-ben és 2015-ben az ukrán Forbes magazin Ukrajna 15 legjobb közgazdásza közé választotta.

A Védelmi Minisztérium vezetését **Andrij Zagorodnyuk** kapta, aki egy oxfordi közgazdászdiplomával és egy kijevei jogi diplomával rendelkezik. 2006-ban saját céget alapított, amely kőolajkutatással és fúróberendezésekkel foglalkozik, 2015-től az ukrán Védelmi Minisztérium Reformtervező Irodájának a vezetője lett, júliustól Zelenszkij egyik tanácsadójaként dolgozott.

Az Energetikai Minisztériumot összevonták a Környezetvédelmi Minisztériummal, és az élére az 1984-es születésű **Olekszij Orzsel** került. Orzsel egyike a kormány kevésbé ismert tagjainak. 2006–2014 között a Nemzeti Energia-szabályozási Hatóságban dolgozott, 2014-től tevékenységéről nem sokat tudni. Az elmúlt két évben a miniszterelnök, Honcsaruk miniszterelnök kollégája volt a BRDO Kutatóközpontban, ahol az energetikai szektorért felelt.

Az új oktatási és tudományos miniszter a 29 éves **Hanna Novoszad** lett, aki nem számít új embernek a minisztériumban: 2014-ben csatlakozott a tárcháoz. Először 2017 decemberéig a Nemzetközi Együttműködési és Európai Integrációs Főosztályt vezette, majd 2017-től a Stratégiai Tervezési és Európai Integrációs Igazgatóság vezetését kapta feladatul.

A Kulturális, Ifjúsági és Sportminisztérium vezetésével **Volodimir Borogyanszkij** bízták meg, aki a médiából érkezett: 2004-től az STB televízió vezetője, amely Viktor Pinczuk ukrán oligarcha köreihez tartozik; 2012–2018 között pedig a legnagyobb ukrán médiakonglomerátum, a StarLightMedia vezetője volt. Az elmúlt hónapokban Zelenszkij egyik tanácsadója volt humanitárius kérdésekben.

A Minisztertanács minisztere **Dmitro Dubilet** lett, vagyis ő lesz az a személy, aki a miniszterelnök utasításainak végrehajtását felügyeli majd. A 34 éves Dubilet [hivatalos önéletrajza a kormányportálon](#) pontosan öt sorból áll: 2012-től a PrivatBank igazgatótanácsának tagja lett, 2017-ben pedig társalapítója volt az első ukrán online banknak, a Monobanknak.

Az újonnan kinevezett miniszterek közül gyakorlatilag csak Vadim Prisztajko nevét mondták szinte biztosra a külügyminiszteri pozícióra, illetve Avakov és Markarova neve szerepelt a lehetséges jelöltek között, de a végül kinevezett miniszterek nagy része meglepetést okozott az ukrán szakértőknek is.

Zelenszkij számára a kinevezettjei több okból is jó választásnak bizonyulhatnak: az egyik a már említett lojalitás. Mivel az ukrán politikában ismeretlenek, teljes egészében Zelenszkijtól függenek, önálló beleszólásuk az elnök elképzeléseibe nem várható. Az elnök kitalálja a feladatokat, a technokraták végrehajtják. Ugyanebből adódik a másik pozitívum is: nem kötik meg a kezüket a bonyolult ukrán oligarchikus és üzleti kapcsolatok és érdekek. Amennyiben mégis meginogna a kormányban a választói bizalom, gyenge politikai pozícióik miatt könnyen beáldozhatók lesznek, és így villámhárító szerepük is lehet. A [Carnegie egyik elemzője](#) itt párhuzamot von Porosenko első éveit és Zelenszkij között: a 2014-es forradalom után hatalomra került reformereket az előző államfő feláldozta partnerei üzleti érdekei miatt. Hasonlóan Zelenszkij is feláldozhatja majd ezt a fiatal, idealista gárdát, de ő a népszerűsége oltárán teheti ezt majd.

A Honcsaruk miniszterelnök kormányával szembeni kritika a már említett Zelenszkijhez fűződő túlzott lojalitás és a tapasztalatok hiánya mellett arra is irányul, hogy hiába a politikai ismeretlenség, az új kormánytagok [legnagyobb része valamilyen szinten dolgozott együtt az előző kormánnyal is](#). A szakértők mindenesetre egységesen azon előrejelzésükben, hogy a most kinevezett kormány nem fogja kibírni a ciklus végéig, sőt, akár már néhány hónap múlva megbukhat.

Az ukrán lakosság egyelőre bizonytalan az új kormány megítélését illetően: a Razumkov Központ [szeptember elején készített közvélemény-kutatása](#) szerint a megkérdezettek 44,7%-a értékelt pozitívan az új miniszteri kabinetet, negatívan 8,4%, 40% pedig még nem döntötte el a pozícióját. Ez azt jelenti, hogy nagy figyelem irányul a következő hónapokban a kormány munkájára. Elsősorban az ígért reformok gyors bevezetését várják majd, de minden bizonnyal megfigyelik majd az önállóságukat és a szakmaiságukat is, hiszen a legnagyobb elérésű [ukrán médiában nem kevés vád érte](#) a kormány összetételét ezen a téren.

FÖLDREFORM ÉS PRIVATIZÁCIÓ

A földreform és az állami vállalatok privatizációja jelentheti az új hatalom első legfontosabb reformjait, amitől az ukrán gazdaság jelentős élénkítését várják. Ukrajnában 2001-ben vezettek be moratóriumot a földkereskedelempre, amely azóta is érvényben van. A moratórium eltörléséről már Porosenko elnöksége alatt is beszéltek, de erre végül nem került sor. Jelenleg magánszemélyeknek nem lehet földet eladni, a moratórium óta a földet csak örökléssel vagy cserével lehet megszerezni, illetve kivételt csupán az állami vásárlás képez. A földreform évek óta az IMF egyik legfontosabb követelése, a lépéssel [az ukrán gazdaság minimum 0,5%-os](#), de akár 3%-os növekedését várják majd. A probléma azzal van, hogy az ukrán népesség túlnyomó része nem támogatja a moratórium eltörlését, ezért húzta az időt ezzel az előző kormány is. A „Rangsor” (Rejting) Szociológiai Csoport [2019 júliusában készített közvélemény-kutatása](#) szerint a földkereskedelem megnyitását Ukrajnában csupán a lakosság 20%-a támogatja, 68%-a ellene van. Az ukrán sajtóban jelenleg a földreform kérdése az egyik legtöbbet tárgyalt téma.

A lépés népszerűtlensége ellenére a reformnak valóban jelentős gazdasági előnyei lennének: a földkereskedelempre hozott moratórium 18 évig akadályozta a kis és közepes méretű farmgazdaságok fejlődését. A moratórium [akadályozta a külföldi tőkebefektetéseket](#) is a mezőgazdasági szektorba, amely az egyik legszegényebb ágazatnak számít Ukrajnában. A reform friss tőkét hozhatna, és felszabadítaná az ágazat gazdasági potenciálját. Az új ukrán kormány szerint már 35 verziót dolgoztak ki a földreformra, és [októberben prezentálhatják](#) majd a végső reformtervet.

Legalább ilyen fontos lehet majd a privatizáció előkészítése is. Ez a lépés is az IMF egyik fontos hitelezési követelménye, és Porosenko elnöksége alatt is végig napirenden volt. A listában állami kézben lévő energetikai vállalatok, vegyipari vállalatok, bankok, de még a vasúti társaság és az ukrán posta is felmerült mint lehetséges privatizációs célpont. Az Ukrán Vasutak privatizációjával vasúti magáncégek jelenhetnek meg Ukrajnában, és az állam kezében ténylegesen [csak a vasúti infrastruktúra maradna](#).

Ukrajnában [3350 cég lehet jelenleg állami kézben](#), ezek többségétől szabadulna a kormány. A lépéssel egyrészt költségvetési bevételekhez jutna, másrészt pedig megszabadulna a költségvetést lehúzó, veszteséges cégektől. Egy másik célkitűzés, hogy Ukrajnában privát bankszektor jöjjön létre, ahol eddig az állami bankok [teljesen dominálták a piacot](#) (a hazai OTP Bank 2018-as adatok alapján a 11. helyen állt). Ettől további külföldi tőke beáramlását várja Kijev.

A vállalatok egy részét egyébként 2018-ban már az előző kormány is értékesíteni próbálta a piacon, de nem járt sikerrel. A privatizációt [első körben mintegy ötszáz kisebb vállalattal kezdetük](#) meg, majd ezután jöhetnek a nagyvállalatok. Ennek a lépésnek is megvannak a negatív oldala, ahogy a földreformnak is: az elmúlt években a gazdasági válság és az ország keleti

részén zajló háború miatt az ukrán gazdaság értéke akár harmadára vagy negyedére csökkent, vagyis a piaci értékesítésre bocsátott vállalatok jelenleg sokkal kevesebbet érnek, mint amennyit amúgy békés időben a gazdasági sülyük indokolna.

VESZÉLYBEN AZ UKRÁN DEMOKRÁCIA?

Amíg az ukrán lakosság körében Zelenszkij töretlen népszerűségnek örvend, addig megítélése az újságírók és az elemzők körében változó képet mutat. Az orosz [állami médiában](#) eddig viszonylag neutrális narratívában mutatták be. Ennek valószínűleg az az egyik oka, hogy az oroszellenességgel vádolt Pjotr Porosenkóval szemben az új ukrán elnöknek még nem voltak ilyen megnyilvánulásai, és az orosz megítélésben talán valahol az oroszpárti Viktor Medvedcsuk és a volt államfő, Petro Porosenko két ellentétes pólus között helyezkedik el. A másik ok, hogy első lépéseit óvatos kivárással kíséri, hogy jobban azonosítható legyen elhelyezkedése a Kreml szempontrendszer szerint.

A nyugat-európai és amerikai média alapvetően kifejezetten pozitív módon értékeli az eddigi tevékenységét, aminek egyrészt a továbbra is hivatalosan deklarált euroatlanti irány az oka, másrészt pedig a fiatal, idealista, [libertárius reformerek képe](#), amit Zelenszkij és csapata a Nyugat felé vetít.

Ezzel szemben egészen [negatívan viszonyul az új államfőhöz az ukrán mainstream média és a szakértők egy része](#), és ez a kritika radikális változáson esett át az elmúlt néhány hónapban. Ők eleinte az új ukrán elnököt a fiatal kora és az Igor Kolomojszkij oligarchához fűződő kapcsolata miatt bírálták: a kezdeti kritikák szerint Zelenszkij túlságosan tapasztalatlan még ahhoz, hogy helyesen lavírozhasson Oroszország geopolitikai játéka, a Nyugat, az ukrán üzleti körök és a helyi oligarchák között. Mivel még túlságosan tapasztalatlan, ezt kihasználja az oligarcha Kolomojszkij, aki ráteszi majd a kezét az ukrán politikára.

Ez a tapasztalatlan, gyenge vezető szakértők által propagált képe a júliusi parlamenti választások után hirtelen megváltozott: a [több szakértő által megfogalmazott félelem immár az](#), hogy a lakosság 73%-os támogatásával a háta mögött és parlamenti többséget szerzett saját párttal gyakorlatilag korlátlan hatalomra tehet szert, és konzerválhatja a hatalmát úgy, ahogy azt a 90-es években Alekszandr Lukasenko tette Belaruszban, vagy Vlagyimir Putyin a 2000-es években Oroszországban. Ez a már megszerzett hatalom tovább bővíülhet, amennyiben meglovagolva a jelenlegi népszerűséget a 2020-ban esedékes [önkormányzati választásokat is megnyerik](#).

Valóban több olyan intézkedés és törvénytervezet született az elmúlt hónapokban, amelyek autoriter irányba vihetik Ukrajnát. Ilyen a Választási Bizottság idő előtti feloszlásának a terve és az új bizottság feltöltése Zelenszkij embereivel. Ilyen az a törvénytervezet, amely kiterjesztette volna a lusztrációt a 2014 utáni időszakra, ami nyíltan Porosenko és környezete ellen irányult. Ilyen a [Legfelsőbb Bíróság létszámának csökkentése](#) 200 főről 100 főre, ami ellen már az Európai

Unió nagykövetei és Kanada nagykövetsége is szót emelt. Ugyanez vonatkozik az [alkotmány megváltoztatásának a tervére](#), amely 450 képviselőről 300 főre vinné le a képviselők számát. Ez egy sokkal kontrollálhatóbb képviselőházat jelentene az eddigiekkel szemben.

A Korruptióellenes Hivatalt és a Nyomozóirodát is az államfő hatáskörébe vezetik át, és elfogadták az államfő parlamenti eltávolítására, az elnök alkotmányos elmozdításának folyamatára („impeachment”) vonatkozó új szabályokat. A korábbi jogi formula valóban túlságosan homályos, nehezen megfogható volt, de az új szabályok szerint gyakorlatilag lehetetlenné válik az elnök menesztése. Erre a parlamentnek a jövőben akkor lesz lehetősége, hogyha az államfő bizonyíthatóan hazaárulást követ el, és a képviselők legalább háromnegyede a leváltásáról dönt.

Talán még aggasztóbb a képviselői mentelmi jog eltörlése, amiről a parlament szeptember 3-án döntött. A képviselői mentelmi jog megszüntetése az egyik legnépszerűbb ígérete volt Zelenszkijnek, a lakosság túlnyomó része támogatja a döntést. A 90-es évek óta kialakult az a gyakorlat, hogy a képviselői mandátum egy eszköz volt a tisztességtelen meggazdagodásra és a felelősség alóli kibújásra Ukrajnában. Ez a rendelet azonban a parlament jelentős gyengítését szolgálja az elnökkel szemben, nemhiába a képviselői mentelmi jog egy igen fontos alkotóeleme egy demokráciának. Az [Atlantic Council egyik elemzője](#) megfogalmazása szerint Ukrajnában a mentelmi jog felfüggesztése „vagy azt jelenti, hogy egy gyors, elrettentő megoldást kerestek, vagy azt, hogy nincsenek tisztában a parlament védelmének a szükségességével egy működő demokráciában”. A képviselői mentelmi jog védelmet ad a parlament tagjainak a mindenkori hatalom túlkapásaival szemben, és garantálja a félelem nélküli politikai kiállást, illetve a hatalommal szembemenő álláspontok sokszínűségét.

Hosszú távon ugyanilyen aggályos lehet a [Nemzeti Gárdáról szóló törvénytervezet](#), amely kivezetné a közel 130 ezer fős szervezetet a Belügyminisztérium alól, és személyesen az ukrán államfőhöz rendelné, amivel Zelenszkij egy perszonális erőszakszervezetet kapna. A Nemzeti Gárda egy katonai rendvédelmi alakulat, amely polgári struktúráknak felel. Hasonló szervezet működik Oroszországban (Roszgvardia) és az Egyesült Államokban is (Nemzeti Gárda). A különbség az, hogy amíg Oroszországban a Roszgvardia közvetlenül Vlagyimir Putyinnak felel, addig az [USA-ban kevert rendszer van](#), a Nemzeti Gárda nemcsak az elnök alá, hanem a kormányzók alá is tartozik. Oroszországban az elmúlt években a Roszgvardiát vetik be a tüntetőkkel szemben, ehhez elég egy elnöki döntés, és pontosan ugyanettől félnek hosszú távon Ukrajnában is, amennyiben az orosz modellt követik.

Az elnökválasztás és az előrehozott parlamenti választás olyan helyzetet teremtett, amelyben a hatalom nagy része Zelenszkij kezében összpontosult, és nem maradt az országban olyan politikai erő, amely ellensúlya lehetne a kormánypártnak. Mindez a parlamentet gyakorlatilag az elnöki adminisztráció egyik irodájává fokozta le, ami azt eredményezheti, hogy a legfontosabb döntéseket a parlamenten kívül hozzák meg. Ha ez a helyzet hosszú távon fennáll, akkor az ukrán parlament társadalmi megítélése is romlani fog, és elveszítheti a korábbi egyensúlyozó szerepét.

Az ukrán szakértői véleményekre a nyugat-európai politikusok nem tudnak érdemben reagálni, hiszen nehéz konkrét kritikát megfogalmazni az eddigi intézkedésekről. Külön-külön mindegyik intézkedés a jelen helyzetben és időben „jó” célokat szolgál. A mentelmi jog visszavonására azért volt szükség, mert korábban gyakori volt, hogy a képviselői mandátumot valójában illegális üzleti sémákhoz használták fel. A Korrupcióellenes Hivatal és a Nyomozóiroda államfő alá rendelése a korrupcióval szembeni harcot szolgálja. A Nemzeti Gárda a törékeny demokrácia védelmét hivatott szolgálni az oligarcha érdekekkel szemben. A lojális, technokrata kormány a reformok gyors bevezetését fogja garantálni. Mindezek alapján Zelenszkij olvasata szerint az elnöki hatalom erősítése egy kényszerű lépés, amelyet a reformok gyors bevezetése indokol. A szükséges reformok elfogadása különböző politikai és üzleti érdekellettek miatt nem sikerült Porosenkónak, vagy ha visszanyúlunk 2005-ig, Juscsenkónak a narancsos forradalom után. A nyugat-európai vezetők által szorgalmazott reformokra most valós lehetőség mutatkozik, és van remény a Kelet-Ukrajnában zajló háború lezárására is. Nem utolsósorban, amíg Zelenszkij népszerűsége ilyen magas, addig a vele szembeni fellépés is a nép akaratával való szembenállással válik egyenlővé.

KONKLÚZIÓ

Összefoglalva tehát az látszik, hogy Ukrajnában az elnök személyében, a parlament és a miniszteri kabinet összetételében megtörtént a társadalom által várt teljes politikai megújulás. A politikától távol álló, új fiatal gárda került hatalomra, amely liberális gazdasági nézeteket vall, emellett továbbra is az euroatlanti integrációt tekinti Ukrajna legfontosabb céljának. A kormány több száz új rendeletet fogadhat el a következő hetekben, ami már önmagában jelzi, hogy az új hatalom számára a beígért változások prioritást élveznek.

Mindent alárendeltek tehát a teljes politikai megújulásnak és a gyors reformoknak, ez pedig komoly kockázatokkal jár: Zelenszkij kezében erős hatalmi koncentráció jött létre, amely borítja az eddigi parlamenti-elnöki rendszer két hatalmi központjának egyensúlyozó szerepét. A kérdés az, hogy mi lesz Ukrajnában a reformok bevezetése után. Az elnök önként lemond a megerősített hatalmáról? A meggyengített és szerepét veszítő parlament újra be tudja majd tölteni azt a szerepet az ukrán demokráciában, amit a függetlenség kivívása óta betöltött? Zelenszkij maga azt ígérte az elnökválasztások előtt, hogy csak egyetlen ciklust, vagyis öt évet marad, 2024-ig, azután visszavonul a politikától. Szép ígéret ez, de jobb, ha tudjuk: a posztszovjet térségben még nem volt rá példa, hogy a hatalom központosítása után a hatalom egyedüli birtokosa lemondott volna a hatalmáról. A demokráciát féltők abban bízhatnak, hogy a fiatal, liberális nézeteket képviselő, nyugati iskolákban tanult új vezetők az új nemzedéket képviselve a demokráciát választják majd, és nem csúsznak át autokratikus irányba.